

Křížová, Kateřina

Nederlandse en Tsjechische substantieven met negatieve voorvoegsels on- en ne-

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik. 2024, vol. 38, iss. 2, pp. 23-33

ISSN 1803-7380 (print); ISSN 2336-4408 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BBGN2024-2-3>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81825>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 09. 04. 2025

Version: 20250403

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Nederlandse en Tsjechische substantieven met negatieve voorvoegsels *on-* en *ne-*

Dutch and Czech nouns with negative prefixes *on-* and *ne-*

Kateřina Křížová

Abstract

One of the three basic types of negation used in both the Dutch and the Czech language is lexical negation. The paper pays special attention to the comparison of nouns with the negative prefixes *on-* in the Dutch and *ne-* in the Czech. At first, they are briefly characterised and then compared on the basis of the data from written corpora, namely the Corpus Hedendaags Nederlands, SoNaR and the SYN corpora. The translation equivalents of the most frequent nouns with the negative prefixes *on-* and *ne-*, as found in the Dutch-Czech, Czech-Dutch translation dictionaries and in the parallel corpus InterCorp, are also analysed.

Keywords

lexical negation, noun, prefix, Dutch, Czech, corpus, equivalent

1 Inleiding

Zowel in het Nederlands als in het Tsjechisch kan verschil gemaakt worden tussen drie basissoorten negatie: de zinsnegatie (1), de partiële negatie (2) en de woordontkenning of morfologische ontkenning (3) die in het Tsjechisch „lexicale negatie“ wordt genoemd (verg. Van der Wouden 2021, Lotko 1973, Hajičová – Dočekal 2017).

- (1). Piet heeft gisteren niet gekookt. – Petr včera nevařil.
- (2). Piet heeft gisteren niet thuis, maar bij zijn ouders gekookt.
– Petr včera vařil ne doma, ale u svých rodičů.
- (3). Piet is ongelukkig. – Petr je nešťastný.

Bij de woordontkenning heeft het negatie-element betrekking op één enkel woord. Zowel in het Nederlands als ook in het Tsjechisch kunnen verschillende voorvoegsels en achtervoegsels dienen als negatie-elementen bij de woordontkenning. Tabel 1 laat zien welke affixen als negatie-elementen bij zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden kunnen voorkomen in het Nederlands (Van der Wouden 2021) en in het Tsjechisch (verg. MČ1: 313–314, Šimandl 2016).

Woordsoort	Nederlands	Tsjechisch
Substantieven	<i>on-, non-, niet-, de-, des-, dys-, wan-, mis-, dis-</i>	<i>ne-, bez-, a-, i-/in-/ im-, dis-, dys-, non-</i>
Adjectieven	<i>on-, non-, in-, a-, ab-, dis-, niet-; -loos, -arm, -vrij</i>	<i>ne-, bez-, a-, ab-, anti-, i-/in-, dys-, non-</i>
Werkwoorden	<i>de-, des-, dis-, ont-, mis-, wan-</i>	<i>ne-, de-/ dez-, di-/dis-</i>

Tabel 1. Affixen als negatie-elementen bij de morfologische ontkenning in het Nederlands en het Tsjechisch

In de derde, herziene versie van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS3) wordt geconstateerd, dat “inheemse affixen (*on-, -loos*) met alle soorten stammen en uitheemse affixen (*de-, non-*) (vrijwel) alleen met uitheemse stammen worden gecombineerd” (Van der Wouden 2021). Dat geldt eveneens voor het Tsjechisch (verg. Lotko 2004). Er bestaan echter ook verschillen tussen deze twee vergeleken talen, bijv. in het Nederlands worden zowel voor- als achtervoegsels gebruikt bij de ontkenning van bijvoeglijke naamwoorden, terwijl in het Tsjechisch slechts voorvoegsels worden toegepast. Het verschil is ook zichtbaar in het gebruik van het voorvoegsel *on-* in het Nederlands en zijn pendant *ne-* in het Tsjechisch. Het Nederlandse prefix *on-* kan gecombineerd worden met substantieven en adjectieven, het Tsjechische prefix *ne-* heeft een bredere toepassing: het wordt niet alleen gebruikt bij zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden, maar ook bij werkwoorden.

2 Onderzoek naar substantieven met negatieve voorvoegsels

In mijn bijdrage zal ik me verder focussen op de vergelijking van substantieven met het voorvoegsel *on-* in het Nederlands en *ne-* in het Tsjechisch om de antwoorden op de onderstaande vragen te vinden:

1. Hoe kunnen substantieven met prefixen *on-* in het Nederlands en *ne-* in het Tsjechisch gekarakteriseerd worden?
2. Wat zijn de meest frequente substantieven met deze equivalente negatieve voorvoegsels in het Nederlands en in het Tsjechisch?
3. Wat zijn de equivalenten van de vaakst gebruikte Nederlandse substantieven met het prefix *on-* in het Tsjechisch en van de vaakst gebruikte Tsjechische substantieven met het prefix *ne-* in het Nederlands?

Mijn onderzoeksvragen zijn geïnspireerd door de glottodidactische praktijk bij het onderwijs Nederlands als vreemde taal (NVT) aan Tsjechische studenten. Ze kennen namelijk in hun moedertaal de ontkenning van zelfstandige naamwoorden met een voorvoegsel en kunnen dus deze woordvormingsprocedure gemakkelijk toepassen ook in het Nederlands (verg. in het Tsjechisch *štěstí* – *neštěstí*, in het Nederlands *geluk* – *ongeluk*). Dit kan echter niet automatisch in alle gevallen gebeuren, omdat er ook verschillen bestaan in de vorming en het gebruik van concrete zelfstandige naamwoorden met het negatieve voorvoegsel *on-* in het Nederlands en *ne-* in het Tsjechisch. Het doel van mijn onderzoek was om deze veronderstelling te verifiëren aan de hand van corpusdata. Ik richtte me daarbij alleen op substantieven, die door de afleiding werden gevormd, niet door de conversie van adjectieven (zoals bijv. *de ongelovige* – *nevěřící*, *de werkloze* – *nezaměstnaný*).

De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op de gegevens uit de geschreven corpora, namelijk *Corpus Hedendaags Nederlands* (CHN) en *SoNaR* voor het Nederlands en *SYN* (versie 12) voor het Tsjechisch. Zelfstandige naamwoorden met prefix *on-* of *ne-* werden eerst in de bovengenoemde corpora opgezocht met behulp van de CQL-vragen en vervolgens geanalyseerd. Nederlandse equivalenten werden opgezocht in verschillende woordenboeken, vooral *Tsjechisch-Nederlands woordenboek* (TNW; Čermák & Hrnčířová 2005) en *Nederlands-Tsjechisch woordenboek* (NTW; Mácelová-van den Broeke & Spěváková 2005), of in het parallelle corpus *InterCorp*.

3 Karakteristiek van de substantieven met de negatieve prefixen *on-* en *ne-*

De algemene betekenis van het Nederlandse prefix *on-* en het Tsjechische prefix *ne-* is „niet“. Deze prefixen die vergelijkbaar zijn met het Engelse prefix *un-* en het Duitse *un-*, ontkennen de betekenis van het basiswoord. Van der Wouden (2015), die de eigenschappen van het voorvoegsel *on-* in het Nederlands op de website *Taalportaal* verduidelijkt,

wijst er echter op dat deze basisbetekenis bij enkele zelfstandige naamwoorden in het Nederlands kan worden gemodificeerd tot „slecht, onaangenaam“. Hij noemt voorbeelden van zulke zelfstandige naamwoorden ook in de ANS3 (Van der Wouden 2021): „... een *onmens* is niet iemand die geen mens is maar veeleer een slechte vertegenwoordiger van de soort/het type mens, en *onweer* is wel degelijk een vorm van *weer*.“

In deze context wordt de term „pejoratieve negatie“ in de ANS3 gebruikt.¹ Booij (2022) spreekt ook over „een pejoratieve betekenis“ van het prefix *on-* en geeft nog andere voorbeelden van substantieven met de betekenis ‘slecht’ of ‘verkeerd’: *ondier*, *onding*, *onkruid*, *onland*, *onwil*. Van der Wouden (2015) merkt over substantivische derivaten met prefix *on-* verder op: “Many formations with *on-* are LEXICALIZED and have a meaning that is not or not completely transparent, e.g. *onkoste* un-costs costs (cf. *kosten* costs costs, but in Belgium also *onkost*)...”

In het Nederlands en in het Tsjechisch worden de negatieve prefixen *on-/ne* overwegend gecombineerd met de abstracte substantieven, verg.:

Nederlands	Tsjechisch
<i>ongeduld</i>	<i>netrpělivost</i>
<i>ongeluk</i>	<i>neštěstí</i>
<i>onrust</i>	<i>neklid</i>
<i>onafhankelijkheid</i>	<i>nezávislost</i>
<i>onzin</i>	<i>nesmysl</i>

Er zijn echter ook combinaties met concrete substantieven in beide talen te vinden. In het Nederlands hebben we dan vaak te maken met de pejoratieve negatie, iets dat voor het Tsjechisch niet geldt, verg. in het Nederlands:

onkruid (planten die niet gewenst zijn; in het Tsjechisch *plevel*, dus geen substantief met negatie);

onland (onbruikbaar, woest land; in het Tsjechisch volgens NTW *pustina*, *neobdělávaná země*);

onmens (slecht mens; in het Tsjechisch *netvor*, *bestie*);

ondier (monster, in het Tsjechisch *monstrum*, *zrůda*);

en in het Tsjechisch:

nepřítel = *vijand*, *neplatič* = *wanbetaler*, *nekuřák* = *niet-roker*, *nekov* = *niet-metaal*.

Aan de andere kant worden expressieve, vaak pejoratieve benamingen van mensen in het Tsjechisch gebruikt, die we als de zgn. negativa tantum kunnen beschouwen. Deze zelfstandige naamwoorden bevatten een negatief prefix, er is echter niet mogelijk in het hedendaagse Tsjechisch een bijbehorend positief substantief te vinden, bijv. *nemehlo* (iemand, die niet handig is)² – **mehlo*; *nebojsa* (iemand, die niet bang is)³ – **bojsa*; *nemrava*

1 Pejoratieve negatie is naast *contradictoire negatie* en *contraire negatie* één van de drie semantische types negatie die binnen de morfologische ontkenning in de ANS3 worden onderscheiden (Van der Wouden 2021).

2 Volgens Máčelová-van den Broeke & Spěváková (2005: 406) „een onhandige sukkel“.

3 Het woord *nebojsa* is gevormd van het Tsjechische verbum *bát se* (bang zijn), namelijk van de imperatief „wees niet bang“.

(een immorele mens)⁴ – **mrava; necita* (een gevoelloze mens)⁵ – **cita*. Bovendien hebben sommige Tsjechische substantieven met het negatieve prefix *ne-* hun negatieve betekenis al verloren; er bestaat heden ten dage een verschil tussen de betekenis van de affirmatieve vorm en van de bijbehorende negatieve vorm van het woord, verg. *nemoc* (= ziekte) en *moc* (= macht). Lotko (1973: 8–9) beschouwt gevallen waarin de positieve vorm van een zelfstandig naamwoord niet bestaat of niet direct in de betekenis verbonden is met de negatieve vorm (d.w.z. de affirmatieve vormt puur formeel is) als “indirecte lexicale negatie” (*nepřímá lexikální negace*).

4 Resultaten van het corpusonderzoek

4.1 De frequentste substantieven met prefixen *on-* en *ne-*

Tabel 2 toont twintig meest voorkomende Nederlandse zelfstandige naamwoorden met het voorvoegsel *on-* die zijn aangetroffen in het *Corpus Hedendaags Nederlands* en in het corpus *SoNaR*.

CHN	SoNaR
<i>ongeval</i>	<i>ongeval</i>
<i>ongeluk</i>	<i>ongeluk</i>
<i>onzekerheid</i>	<i>onafhankelijkheid</i>
<i>onrust</i>	<i>onzin</i>
<i>onrecht</i>	<i>onrecht</i>
<i>onafhankelijkheid</i>	<i>onrust</i>
<i>onzin</i>	<i>onweer</i>
<i>onvrede</i>	<i>ongenoegen</i>
<i>ongenoegen</i>	<i>onschuld</i>
<i>ongelijkheid</i>	<i>onvrede</i>
<i>onduidelijkheid</i>	<i>onenigheid</i>
<i>onschuld</i>	<i>onduidelijkheid</i>
<i>ongemak</i>	<i>onregelmatigheid</i>
<i>onweer</i>	<i>ongelijkheid</i>
<i>onbegrip</i>	<i>ongemak</i>
<i>ongerustheid</i>	<i>onheil</i>
<i>onkruid</i>	<i>onveiligheid</i>
<i>ongeloof</i>	<i>onkruid</i>

4 Verwant aan het woord *mravy* (zeden), ook *nemravný* (immoreel).

5 Verwant aan het woord *cit* (gevoel), ook *necitelný* (gevoelloos).

CHN	SoNaR
<i>onmacht</i>	onwetendheid
<i>onveiligheid</i>	<i>onmacht</i>

Tabel 2. De meest frequente Nederlandse substantieven met prefix *on-*

Het is opvallend dat zestien van de eerste twintig zelfstandige naamwoorden in deze twee Nederlandse corpora identiek zijn.⁶ Bovendien gaat het overwegend om de combinaties van het voorvoegsel *on-* met een abstractum.

De meest frequente Nederlandse substantieven met het negatieve prefix *on-* zijn vaak afgeleid van de positieve vorm van het substantief, bijv. *ongeval* ← *geval*, *onrust* ← *rust*, *ongeluk* ← *geluk*, *onschuld* ← *schuld*. Substantieven die op het prefix *on-* beginnen en op het suffix *-heid* eindigen, zijn afgeleid van de bijvoeglijke naamwoorden met prefix *on-* en suffix *-lijk* of *-ig*, zoals *onafhankelijkheid* ← *onafhankelijk*, *onduidelijkheid* ← *onduidelijk*, *onveiligheid* ← *onveilig*. Bij enkele substantieven die op het suffix *-heid* eindigen, is de basis echter niet eenduidig, bijv. bij het substantief *onzekerheid* worden er in het AWN twee mogelijke basiswoorden genoemd, namelijk het bijvoeglijk naamwoord *onzeker* en het zelfstandig naamwoord *zekerheid*.

Volgens de data uit het Tsjechische corpus SYN (versie 12) behoren volgende woorden tot de vaakst gebruikte zelfstandige naamwoorden met het negatieve prefix *ne-* in het Tsjechisch (Tabel 3):

Corpus SYN	Betekenis / Nederlandse equivalenten
<i>neděle</i>	zondag
<i>nehoda</i>	<u>on</u> geval
<i>nedostatek</i>	tekort
<i>nemoc</i>	ziekte
<i>nemovitost</i>	<u>on</u> roerend goed
<i>nebezpečí</i>	gevaar, <u>on</u> veiligheid
<i>nezaměstnanost</i>	werk <u>loos</u> heid
<i>nepřítel</i>	vijand
<i>neštěstí</i>	<u>on</u> geluk
<i>neúspěch</i>	<u>mis</u> lukking
<i>nejistota</i>	<u>on</u> zekerheid
<i>nesmysl</i>	<u>on</u> zin
<i>nevýhoda</i>	nadeel
<i>nezávislost</i>	<u>on</u> afhankelijkheid
<i>neschopnost</i>	<u>on</u> vermogen, <u>in</u> competentie

6 Deze identieke substantieven staan cursief aangegeven.

Corpus SYN	Betekenis / Nederlandse equivalenten
<i>nepořádek</i>	<u>w</u> anorde, rommel
<i>nedůvěra</i>	<u>w</u> antrouwen
<i>nesouhlas</i>	<u>a</u> fkeuring
<i>nespokojenost</i>	<u>o</u> ntevredenheid
<i>nezájem</i>	<u>d</u> esinteresse
<i>neplatič</i>	<u>w</u> anbetaler
<i>nedbalost</i>	slordigheid, nalatigheid
<i>nepokoj</i>	<u>o</u> nrust
<i>nečistota</i>	<u>o</u> nzuiverheid
<i>nerovnost</i>	<u>o</u> ngelijkheid

Tabel 3. De meest frequente Tsjechische substantieven met prefix *ne-* en hun Nederlandse equivalenten

Ook de meest frequente Tsjechische zelfstandige naamwoorden zijn meestal abstracta. Als de affirmatieve/positieve vorm van het substantief in het Tsjechisch bestaat en frequent is, is het basiswoord niet discutabel, bijv. het substantief *nebezpečí* (onveiligheid) is afgeleid van het woord *bezpečí* (veiligheid). Toch is het ook bij Tsjechische zelfstandige naamwoorden met prefix *ne-* in enkele gevallen niet duidelijk of ze gevormd zijn door de ontkenning van hun positieve/affirmatieve vorm of door de suffixatie van de negatieve vorm van een andere woordsoort (verg. Šimandl 2016: 386). Dat betreft vooral zelfstandige naamwoorden die eindigen op het suffix *-ost*, bijv. *nezaměstnanost* (werkloosheid) of *nezávislost* (onafhankelijkheid). Het substantief *nezávislost* kan gevormd worden door de prefixatie van het basiswoord (*závislost* – afhankelijkheid) of door de suffixatie van het bijvoeglijk naamwoord met het prefix *ne-* (*nezávislý* – onafhankelijk) zoals in het Nederlands (zie het lemma *onafhankelijkheid* in het ANW). Bovendien kunnen we hier woorden vinden die noch van zelfstandige naamwoorden noch van bijvoeglijke naamwoorden afgeleid zijn, zoals *neděle* (verwant aan de negatieve vorm van het Tsjechische verbum *dělat*, dus „niet doen“) of *nehoda* (afgeleid van de negatieve vorm van het verbum *hodit se*, dus „niet schikken, niet van pas komen“).

4.2 Equivalenten van de meest frequente Nederlandse en Tsjechische substantieven

Als we de meest voorkomende Nederlandse zelfstandige naamwoorden met het voorvoegsel *on-* vergelijken met hun equivalenten in het Tsjechisch (zie Tabel 4),⁷ kunnen we constateren dat de meeste Tsjechische equivalenten een negatief voorvoegsel *ne-* bevat-

⁷ De lijst bevat 24 woorden in totaal, die op de eerste twintig plaatsen in beide Nederlandse corpora (CHN, SoNaR) zijn te vinden.

ten en tegelijkertijd een letterlijke vertaling van het Nederlandse substantief zijn, verg.: *ongeluk* – *neštěstí*, *onzekerheid* – *nejistota*, *onrust* – *neklid*, *onafhankelijkheid* – *nezávislost*, *onzin* – *nesmysl*, *onschuld* – *nevina*, *ongelijkheid* – *nerovnost*, *onduidelijkheid* – *nejasnost*, *nesrozumitelnost*, *onbegrip* – *nepochopení*, *onenigheid* – *nejednota*, *onregelmatigheid* – *nepravidelnost*, *onwetenschap* – *neznalost*.⁸

CHN + SoNaR	Tsjechische equivalenten
<i>ongeval</i>	<i>nehoda</i>
<i>ongeluk</i>	<i>neštěstí</i>
<i>onzekerheid</i>	<i>nejistota</i>
<i>onrust</i>	<i>neklid</i>
<i>onrecht</i>	<i>bezprávi, křivda, nespravedlnost</i>
<i>onafhankelijkheid</i>	<i>nezávislost</i>
<i>onzin</i>	<i>nesmysl</i>
<i>onvrede</i>	<i>nespokojenost, nesoulad</i>
<i>ongenoegen</i>	<i>nelibost, nespokojenost</i>
<i>ongelijkheid</i>	<i>nerovnost</i>
<i>onduidelijkheid</i>	<i>nejasnost, nesrozumitelnost</i>
<i>onschuld</i>	<i>nevina</i>
<i>ongemak</i>	<i>nepříjemnost, nepohodlí</i>
<i>onweer</i>	<i>bouřka</i>
<i>onbegrip</i>	<i>nepochopení, nepochopením</i>
<i>ongerustheid</i>	<i>obava, znepokojení</i>
<i>onkruid</i>	<i>plevel</i>
<i>ongeloof</i>	<i>nevíra, nedůvěra</i>
<i>onmacht</i>	<i>bezmoc</i>
<i>onveiligheid</i>	<i>nebezpečnost, nejistota</i>
<i>onenigheid</i>	<i>nesvár, nejednotnost, neshoda</i>
<i>onregelmatigheid</i>	<i>nepravidelnost</i>
<i>onheil</i>	<i>pohroma, neštěstí, zlo</i>
<i>onwetendheid</i>	<i>nevědomost, neznalost</i>

Tabel 4. De meest frequente Nederlandse substantieven met prefix *on-* en hun Tsjechische equivalenten

⁸ Geen letterlijke vertaling bij het woord *ongeval* – *nehoda* (in het Tsjechisch afgeleid van het werkwoord *nehodit se* – „niet schikken, niet van pas komen“ (Rejzek 2015: 448).

Slechts zelden begint het Tsjechische equivalent met een ander negatief voorvoegsel, bijv. *bez-* (letterlijk „zonder“): *onmacht* – *bezmoc*, *onrecht* – *bezprávi*. Bij twee van de vaakst voorkomende Nederlandse substantieven bevat het Tsjechische éénwoord-equivalent geen negatief voorvoegsel: *onweer* – *bouřka*, *onkruid* – *plevel*.

Als we de meest frequente Tsjechische substantieven die met het prefix *ne-* beginnen, met hun Nederlandse vertaalequivalenten vergelijken (zie de bovenstaande Tabel 3), zien we dat slechts ongeveer de helft van deze equivalenten een negatief voorvoegsel bevat, meestal het prefix *on-*:

nehoda – ongeval, *neštěstí* – ongeluk, *nejistota* – onzekerheid, *nesmysl* – onzin, *nezávislost* – onafhankelijkheid, *neschopnost* – onvermogen, *nespokojenost* – ontevredenheid, *nepokoj* – onrust, *nečistota* – onzuiverheid, *nerovnost* – ongelijkheid. De andere negatieve voorvoegsels worden bij Nederlandse equivalenten gepresenteerd door de prefixen *wan-* (*nepořádek* – wanorde, *nedůvěra* – wantrouwen, *neplatič* – wanbetaler), *des-* (*nezájem* – desinteresse), *mis-* (*neúspěch* – mishukking). Het Nederlandse equivalent van het Tsjechische woord *nezaměstnanost*⁹ bevat het negatieve suffix *-loos* (*werkloosheid*). Het vertaalequivalent van het Tsjechische woord *nevýhoda* is het Nederlandse woord *nadeel*, dat in plaats van een negatief voorvoegsel één tegengesteld prefix bevat (verg. *nadeel* – *voordeel*) en een „ongunstige kant van iets“ betekent (Van Dale).

Onder de Nederlandse equivalenten van Tsjechische substantieven met het negatieve voorvoegsel *ne-* komen ook verscheidene woorden zonder een negatief affix voor, die geen letterlijke vertaling zijn, verg.

neděle (afgeleid van het werkwoord *dělat* met negatie, dus “niet doen”) – in het Nederlands *zondag*

nedostatek (negatie van het substantief *dostatek* – “genoeg”) – in het Nederlands *tekort*

nemoc (negatie van het substantief *moc* – “macht”) – in het Nederlands *ziekte*

nepřítel (negatie van het substantief *přítel* – “vriend”) – in het Nederlands *vijand*

nedbalost (afgeleid van het adjectief met negatie *nedbalý* – “onachtzaam”) – in het Nederlands *slordigheid*, *onachtzaamheid*

nesouhlas (negatie van het substantief *souhlas* – “toestemming”) – in het Nederlands *afkeuring*

Conclusie

Het Nederlandse negatieve prefix *on-* heeft bij zelfstandige naamwoorden een vergelijkbare functie als het Tsjechische prefix *ne-*, namelijk het uitdrukken van de negatie. In het Nederlands kunnen substantieven met dit negatieve prefix ook de betekenis “slecht, onaangenaam” omvatten. In beide talen worden de genoemde prefixen vooral met abstracta gecombineerd. Benamingen van mensen, dieren en voorwerpen zijn echter niet uitgesloten. Zowel in het Nederlands als ook in het Tsjechisch kunnen zelfstandige naamwoorden, die het negatieve prefix *on-* of *ne-* bevatten, afgeleid worden door de prefixatie

9 Het Tsjechische woord *nezaměstnanost* is eerder afgeleid van het adjectief *nezaměstnaný* (werkloos) dan van het substantief *zaměstnanost* (werkgelegenheid).

van de positieve vorm van het substantief of door de suffixatie van de negatieve vorm van een bijvoeglijk naamwoord. Bij enkele Tsjechische zelfstandige naamwoorden ontbreken hun bijbehorende affirmatieve (positieve) vormen.

Volgens het corpusonderzoek behoren de volgende woorden tot de meest frequente substantieven in beide talen: *ongeval* – *nehoda*, *ongeluk* – *neštěstí*, *onafhankelijkheid* – *nezávislost*, *onzin* – *nesmysl*, *ongelijkheid* – *nerovnost* en *onveiligheid* – *nebezpečí*. Aan de andere kant zijn er hier ook woorden te vinden die specifiek zijn voor het Nederlands (*onkruid*, *onweer*) of het Tsjechisch (*neděle*, *nedostatek*, *nemoc*, *nepřítel*).

Tsjechische vertaalequivalenten van de meest gebruikte Nederlandse zelfstandige naamwoorden met het prefix *on-* bevatten vaak het prefix *ne-*, en slechts zelden een ander voorvoegsel (*bez-*). Nederlandse vertaalequivalenten van de vaakst voorkomende Tsjechische zelfstandige naamwoorden met het prefix *ne-* bevestigen dat er in het Nederlands een breder repertoire van negatieve affixen wordt gebruikt dan in het Tsjechisch. Naast het voorvoegsel *on-* werden er nog andere voorvoegsels geregistreerd (*wan-*, *des-*, *mis-*).

Bibliografie

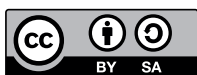
- ANS3 = *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (2021–): De derde, herziene editie. <https://e-ans.ivdnt.org> (15.05.2024)
- ANW = *Algemeen Nederlands woordenboek*, <http://anw.inl.nl/> (30.07.2024).
- Booij, Geert (2022): ‚Ontkenning: de voorvoegsels *on-*, *niet-* en *non-* (versie 3.0)‘. In: *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, <https://e-ans.ivdnt.org/topics/pid/topic-10846170759494246>. (18.06.2024).
- CHN = *Corpus Hedendaags Nederlands*, <https://chn.ivdnt.org/> (17.05.2024)
- Corpus SoNaR, <https://opensonar.ivdnt.org/> (17.05.2024)
- Čermák, František – Hrnčířová, Zdenka (2005): *Nizozemsko-český slovník*. Praha: Leda.
- Hajičová, Eva – Dočekal, Mojmir (2017): ‚Negace‘. In: Karlík, Petr e. a. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, <https://www.czechency.org/slovník/NEGACE> (09.05.2024)
- Korpus SYN, versie 12 (2023): Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. <https://www.korpus.cz> (20.05.2024)
- Korpus InterCorp – nizozemština, versie 16 (2023): Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. <http://www.korpus.cz> (22.05.2024)
- Lotko, Eduard (1973): *Lexikální negace v současné češtině*. Praha: SPN.
- Lotko, Eduard (2004): ‚Proměnlivost slovotvorných formací se záporným významem v současné češtině‘. In: Balowski, M. – Svoboda, J. (ed.): *Stalość i zmienność w języku i literaturze czeskiej XX wieku – Konstanty a proměny v českém jazyce a literatuře XX. století*. Wałbrzych: PWSZ – Ostrava: Ostravská univerzita, 159–164.
- Máčelová-van den Broeke, Emmy – Spěváková, Dana SPĚVÁKOVÁ (2005): *Česko-nizozemský slovník*. Praha: Leda.
- MČ1 = *Mluvnice češtiny 1* (1986): Praha: Academia.
- Rejzek, Jiří (2015): *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda.
- Šimandl, Josef (ed.) (2016): *Slovník afixů užívaných v češtině*. Praha: Karolinum, <http://www.slovníkafixu.cz> (25.05.2024)
- Van Dale online, <https://www.vandale.nl/> (22.05.2024)

Wouden, Ton van der (2021): ‚Negatie (ontkenning) (versie 3.0)‘. In: *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, <https://e-ans.ivdnt.org/topics/pad/ans3/29> (15.05.2024)

Wouden, Ton van der (2015): ‚on-‘. In: *Taalportaal*, <https://taalportaal.org/taalportaal/topic/pid/topic-13998813294899644> (18.07.2024)

Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D. / katerina.krizova@upol.cz

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra nederlandistiky
Křížkovského 14, 779 00 Olomouc, CZ

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as image or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

